

Journalister: Helge O. Svela og Bjørn G. Sæbø
Tittel på prosjekt: Waisenhus-saken
Hvor og når publisert: Rogalands Avis fra 5. august 2004 og publiseres fortsatt.
Redaksjon: Rogalands Avis
Adresse: Postboks 233, 4001 Stavanger
Telefon: 51 82 20 00
Kontaktperson: Helge O. Svela,
Klinkenberg gt. 32, leil. 106, 4008 Stavanger
Mobil: 90 72 64 22

INNLEDNING

"Det er bare triste historier jeg har å fortelle deg."

Starten. Mandag 2. august ringer Anne-Lise Breivik til tipstelefonen i Rogalands Avis. Etter å ha slitt med det hun opplevde i barndommen i flere år, har Breivik funnet ut at tiden er inne for å fortelle hvordan oppveksten på barnehjemmet Waisenhuset har vært. Ikke bare ville Breivik at historiene om tvangsmating, psykisk terror og sadistisk avstraffing skulle fram i lyset, hun krevde også at ledelsen på barnehjemmet og det offentlige skulle stilles til ansvar. Breivik hadde allerede tatt kontakt med advokat for å fremme et erstatningskrav mot Stavanger kommune. Anne-Lise Breivik ville stå fram med navn og bilde, noe som ga saken ekstra tyngde fra dag én. Likevel var det vondt å fortelle om det hun som barn hadde blitt utsatt for. På slutten av et flere timer langt telefonintervju 3. august gråter Breivik lenge, før hun avslutter med å beklage seg: "Unnskyld meg. Det er bare triste historier jeg har å fortelle deg."

Hva skjedde egentlig på Waisenhuset?

Problemstillingen. Påstandene om mishandlingen på Waisenhuset – som skulle ha funnet sted fra midten av 1970-tallet til begynnelsen av 1980-tallet – var like grove som de var oppsiktsvekkende. Breivik antydte også at andre hadde opplevd langt verre ting enn hun selv hadde blitt utsatt for, blant annet omfattende seksuelle overgrep. Med granskingen av barnehjem i Bergen som bakteppe var det ingen tvil om at dette måtte undersøkes. Hva skjedde egentlig på Waisenhuset?

"Det var ikke bare på Waisenhuset det skjedde ting"

Problemstillingen utvides. Selv om hovedfokuset i vår dekning hele tiden har vært Waisenhuset, var vi tidlig bevisste på at det kunne dukke opp kilder som hadde vært på andre barnehjem. Artiklene ble derfor fra første dag publisert under kolumnen "Barnehjemsbarna". Etter hvert som saken utviklet seg ble vi også kontaktet av barn fra andre barnehjem, spesialskoler og fosterhjem, og dette viste igjen på trykk.

ARBEIDET VIDERE

Før den første artikkelen om Waisenhuset kom på trykk, forsøkte vi intenst å samle så mye skriftlig informasjon som mulig om det tidligere barnehjemmet. Vi saumfarte offentlige arkiver, forhørte oss med forskere på Høgskolen i Stavanger og andre

historikere, gjorde omfattende søk på internett og tok kontakt med Bethaniastiftelsen som i dag forvalter Waisenhusets verdier og arkiver. Waisenhusets egne arkiver fikk vi klar beskjed om at vi ikke ville få innsyn i: Disse var private, men lagret hos Statsarkivet i Rogaland, og ikke omfattet av offentlighetsloven. Samtidig ble det klart at det fantes særdeles lite publisert materiale om Waisenhuset. Dette begrenset seg stort sett til overflatisk bydelshistorie og barnehjemmets egne jubileumsskrifter. Mangelen på skriftlige kilder opplevdes som svært frustrerende, men én plass fikk vi treff i våre søk: Rogaland fylkeskommune hadde siden 1980 hatt ansvaret for finansieringen av Waisenhuset, og fylkeskommunens arkiver ble gjort tilgjengelige for oss. Her fant vi årsberetninger og oversikt over ansatte (laget i forbindelse med en sak om lønn og ansiennitet). Oversikten over personalet på Waisenhuset skulle vise seg å bli svært nyttig. I første omgang hjalp den imidlertid lite: Selv om vi brukte betydelige ressurser på å spore opp tidligere ansatte for å intervju dem, var det kun et lite fåtall som var villige til å snakke med oss. De uttalte kun at de ikke hadde kjennskap til noe misbruk eller mishandling.

Selv om den første artikkelen (publisert 5. august) hadde utgangspunkt i Anne-Lise Breiviks historie, tydet mye på at dette dreide seg om mer enn én enkeltskjebne. Over tre sider presenterte vi samtidig hva som hadde skjedd i Bergen og Oslo, og at det var flere i Stavanger som hadde tatt kontakt med kommunen og Taperforeningen for å reise erstatningskrav. Vi så for oss at utfordringen videre ville være å komme i kontakt med flere som hadde vært på Waisenhuset. Dette skulle vise seg å være mye lettere enn vi hadde trodd. I løpet av dagen 6. august tok flere tidligere barnehjemsbarn kontakt for å bekrefte bildet Breivik tegnet av Waisenhuset. Vi intervjuet alle som tok kontakt, og samlet intervjuene og deres telefonnumre etc. i et Word-dokument. Parallelt intervjuet vi ledende lokalpolitikere, for å høre hva de ville gjøre for å undersøke påstandene. Dette var hovedgrunnlaget for artikkelen som ble publisert 6. august.

Sammen med artikkelen trykte vi oppfordringen "tips oss om Waisenhus-saken" sammen med mobilnummeret til journalist Helge O. Svela. Responsen lot ikke vente på seg. Da Svela kom ut av dusjen om morgenen var det allerede tre ubesvarte anrop på mobilen. Det som bare kan betegnes som en telefonstorm fortsatte ut dagen. Stadig flere kvinner og menn ville at sine historier om seksuelle misbruk og mishandling skulle fram i lyset. Flere hadde aldri før snakket med noen om hva som skjedde på Waisenhuset. Hva skulle vi gjøre med alle historiene som ble fortalt? Hvordan skulle vi formidle omfanget av anklagene uten å miste nærheten til den enkeltes historie? Og samtidig: Hvordan unngå å drukne leseren i enkeltpersoners tragiske historier?

For å holde saken varm publiserte vi dagen etter en artikkel basert på hva den siste styreren av Waisenhuset hadde fortalt i et svært ordknappt intervju. Styreren ønsket ikke å gi et klart svar på om han kjente til mishandling eller misbruk ved barnehjemmet, men uttalte kun at han ville svare en eventuell gransking.

Samtidig forberedte vi hvordan det store intervjumaterialet skulle publiseres. Vi besluttet å la så mange tidligere barnehjemsbarn som mulig fortelle sine historier, presentert sammen med en egen artikkel om utviklingen i saken og tipsflommen til avisen. Samtidig som vi følte avisen hadde et publisistisk ansvar for å la de tidligere barnehjemsbarna komme til orde, måtte vi sørge for å sikre personvernet til ansatte

som ble utpekt som overgripere, og unngå å forhåndsdomme noen. Vi anonymiserte alle som ble utpekt som overgripere, og unnlot å skrive identifiserende ting som stilling etc. For å gjøre det klart at det vi trykket var ofrenes egen versjon av hva som hadde skjedd, består alle artiklene utelukkende av direkte sitater, ledsaget av en faktaboks med informasjon om kjønn, alder og hvor lenge vedkommende var på Waisenhuset. Mange flere enn de 11 som endte opp på trykk 10. august hadde tatt kontakt med oss og fortalt om sine opplevelser på Waisenhuset, men for å unngå å trykke noe som kunne være belastende for intervjuobjektene, lot vi alle få lese gjennom artiklene som omhandlet dem. Flere fikk vi ikke tak i igjen før deadline, og deres historier ble derfor heller ikke trykket. Ett av ofrene som tok kontakt ville ta oss med ned til området der barnehjemmet lå (Waisenhuset – som besto av om lag ti enkeltstående hus - ble nedlagt i 1987, men bygningene brukes i dag som utleieboliger), og vi sikret oss et (anonymisert) bærende bilde av ham.

Dagen etter den fem sider store artikkelserien med overgrepsofrenes historier, fulgte vi opp med en artikkel om reaksjonene fra fylkesordfører og ordfører og leder av kommunalstyret for levekår i Stavanger.

Parallelt arbeidet vi for fullt med flere spor og intervjuet stadig flere tidligere barnehjemsbarn. Etter å ha gjennomgått intervjumaterialet, og foretatt supplerende intervjuer, ble det klart at flere uavhengige kilder bekreftet at det var fire personer – to menn og to kvinner – som pekte seg ut som overgripere. Opplysningene ga oss grunn til å tro at det var et pedofilt nettverk på Waisenhuset, og mye av det videre arbeidet har bestått i å sjekke ut historiene om de tre gjenlevende ansatte.

Et av de mest interessante sporene var et tips om at minst en Waisenhus-ansatt på midten av 1980-tallet var blitt anmeldt for misbruk av et tidligere barnehjemsbarn. Saken ble den gang henlagt. Av et tidligere barnehjemsbarn som den gang forklarte seg i vitneavhør, fikk vi vite at en av grunnene til henleggelsen var at han hadde løyet for politiet. Vitnet hadde selv blitt misbrukt av den Waisenhus-ansatte – som også var hans fosterfar – men hadde i vitneavhør nektet for mistanke om at den anmeldte kunne stå for seksuelle overgrep mot unge gutter. Det tidligere vitnet sto fram anonymt i avisen og fortalte at han angret på å ha løyet i avhør. Dagen etter, 13. august, fulgte vi opp med å intervjuet det tidligere barnehjemsbarnet som på 1980-tallet hadde anmeldt overgrepene. Han åpnet nå for igjen å anmelde vedkommende, ettersom det var en mulighet for at saken ikke var strafferettslig foreldet. Samtidig begynte flere Stavanger-politikere å engasjere seg i saken. Ett bystyremedlem krevde at politiet på eget initiativ startet etterforskning av overgrepsanklagene. Politiets svar var unnvikende.

14. august ble mangelen på skriftlige kilder en sak i seg selv. Flere barnehjemsbarn hadde hentet ut sine mapper fra Waisenhuset, og reagerte sterkt på at det nesten ikke sto noe der. Blant både barnehjemsbarn og arkivarer verserte det rykter om at store deler av arkivet var blitt brent eller makulert da barnehjemmet ble lagt ned. På direkte forespørsel fortalte arkivar Magne Rege på Statsarkivet oss at flere mapper var påfallende tynne. Forutsetningen for intervjuet var at vi skulle lese opp arkivarens sitater for ham før vi eventuelt trykket dem. I dagene som gikk mellom intervjuet og publikasjonsdatoen, bestemte Rege seg for at han ville trekke intervjuet. Rege opplyste at hans sjef, statsarkivar Hans Eyvind Næss, hadde gjort det klart at det var han som øverste leder som skulle uttale seg til pressen. Uttalelsene Rege

hadde kommet med - blant annet at flere av mappene var påfallende tynne, men at "statsarkivaren kan ikke basere seg på rykter om at deler av arkivet er brent eller kastet" – var så oppsiktsvekkende at vi vurderte det dit hen at de måtte publiseres. Rege hevdet han ikke hadde forventet å bli sitert på det han fortalte i intervjuet, og ville trekke sitatene. Dette problemet omgikk vi med å ikke sitere ham direkte, men i stedet omskrive det: Eksempelvis som "Til Rogalands Avis opplyser Rege at enkelte av mappene er relativt omfangsrike, mens andre er påfallende tynne".

På tross av at fylkesordføreren hadde gått klart ut og krevd at Fylkesmannen i Rogaland vurderte nødvendigheten av en gransking av Waisenhuset, var det politiske flertallet i Stavanger mer tilbakeholdne. Flere ønsket å vente på Befring-utvalgets rapport, men det hersket til dels store misforståelser om hva Befrings mandat faktisk var. Vi intervjuet Edvard Befring 16. august for å få en slutt på forvirringen. 17. august vedtok kommunalstyret for levekår å be Fylkesmannen vurdere gransking av Waisenhuset.

Dekningen etter denne første uken kan i hovedsak deles inn i tre kategorier:

- 1) Spørsmålet om gransking. Metoden her var i hovedsak å holde en løpende kontakt med sentrale politikere, barnehjemsbarna selv (som etter hvert organiserte seg i en støttegruppe) og Fylkesmannen, samt sjekke postlister. De sentrale problemstillingene var selve spørsmålet om det skulle være en gransking, hvordan den i så fall skulle organiseres, og hva den skulle omfatte.
- 2) De overgrepssanklagede/anmeldte og politiets etterforskning, som startet etter at en tidligere ansatt innrømmet overgrep.
- 3) Artikler om andre tema, som:
 - a. overgrep på andre barnehjem/skolehjem (Strømvik/Lindøy).
 - b. støttetiltak og offentlig hjelp.
 - c. manglende tilsyn/det offentliges vilje til å ta barnehjemsbarn som varslet om misbruk/mishandling på alvor.

For å ta det siste først: I løpet av arbeidet vårt avdekket vi skriftlig materiale som dokumenterte negative holdninger hos politiet på 1980-tallet mot påståtte overgrepsofre. I en annen artikkel fortalte vi historien til Tom Brattskar (som tidligere hadde stått fram i VG). Brattskar var blitt ulovlig adoptert bort og angivelig solgt til en misbruker. Vedkommende som skal ha gjort dette var den samme som i flere år hadde tilsynsansvaret for barnehjem. – Det er konturer av et lukket miljø av overgripere, mente Brattskar selv. Vi offentliggjorde også dokumentasjon fra en billighetserstatningssak, hvor en statlig instans fastslo at det hadde foregått overgrep på barnehjemmet Strømvik.

De mest interessante erfaringene gjorde vi oss imidlertid i arbeidet med å følge politietterforskningen mot de overgrepssanklagede/anmeldte. To uker etter at den første artikkelen om Waisenhuset sto på trykk, hadde vi etter utallige intervjuer fått bekreftet inntrykket av at personene som var anklaget for overgrep nødvendigvis måtte ha en form for samarbeid/kjennskap til hverandres aktiviteter. Som nevnt gikk fire navn igjen i intervjuene med overgrepsofre og andre med kjennskap til Waisenhuset i den aktuelle perioden. Nå ble sakspapirene fra Rogaland fylkeskommunes arkiver (som omhandlet lønn og ansiennitet) svært nyttige. Ved

hjelp av disse papirene kunne vi slå fast at alle fire hadde vært ansatt på Waisenhuset i samme periode, og hatt betrodde stillinger. Det var flere ting som knyttet de utpekte sammen. To var i en periode naboer, og tilhørte samme menighet. De to andre var begge med i en liten religiøs gruppe. Vår hypotese var at disse fire hadde hatt et samarbeid, eller i det minste en stilltiende overenskomst. At flere barnehjemsbarn forklarte at de hadde blitt sendt bort til overgripere i ferier og helger, og at det tilsynelatende var folk som kom på barnehjemmet og plukket ut barna de ønsket, talte også teorien for at det hadde eksistert en form for pedofilt samarbeid. Politiet hadde ennå ikke begynt etterforskningen av barnehjemmet, men vi tok kontakt med advokat Anne Kroken for å diskutere våre teorier med henne. Kroken begynte på denne tiden å få stadig flere klienter som hevdet de hadde blitt utsatt for overgrep på Waisenhuset, og hadde større innsikt i saken enn de aller fleste. Advokaten var enig i vår hypotese, noe som resulterte i artikkelen ” - Her var det organisert pedofili” 20. august.

Noen dager gikk. 25. august ble vi oppringt av en av hovedkildene våre. I posten hadde han fått en bekreftelse på anmeldt forhold fra politiet i Rogaland. Hva betydde dette? Mannen hadde ikke selv anmeldt overgrepene – selv om han hadde vurdert det. En ringerunde til barnehjemsbarna som mente seg misbrukt på Waisenhuset viste at flere menn hadde fått den samme bekreftelsen, men ingen hadde anmeldt saken. Politiet ønsket ikke å kommentere saken, men av brevet gikk det fram at etterforsker var utnevnt, at forholdet gjaldt seksuell omgang med barn under 14 år, og at det skulle ha skjedd på Waisenhuset. Etter å ha diskutert saken med advokat Anne Kroken og overgrepsofrene selv, kom vi fram til at et hittil ukjent overgrepsoffer hadde anmeldt en Waisenhus-ansatt for overgrep mot seg selv og en rekke andre barnehjemsbarn. Vi publiserte saken. Dagen etter ringte etterforskningsleder Bjørn T. Vanvik fra Rogaland politidistrikt. Det vi skrev var delvis feil, kunne han fortelle. Ingen hadde anmeldt noe – en mann hadde meldt seg selv til politiet. Dette var mildt sagt uventet. Vi trykket saken neste dag.

Hvorfor innrømmet den tidligere Waisenhus-ansatte misbruket? Flere personer nær mannen antyder at innrømmelsen kan ha kommet som følge av vår største tabbe i Waisenhus-saken. Som tidligere omtalt trykket vi 12. august en artikkel om hvordan en anmeldelse mot den Waisenhus-ansatte hadde blitt henlagt, etter at fostersønnen hans hadde løyet i avhør. I forbindelse med denne artikkelen måtte vi naturlig nok ta kontakt med den anmeldte, for å gi ham rett til umiddelbart tilsvarende. Vedkommende hadde et særegent navn, og det var lett å finne ham i telefonkatalogen. Der var det registrert tre telefonnumre – et mobilnummer og et fasttelefonnummer på gatenummer X. I tillegg var det registrert enda ett fastnummer på gatenummer X a. Vi regnet med at dette skyldtes en feil i Telefonkatalogen online, og ringte det første nummeret. På forhånd hadde vi diskutert hvordan saken skulle legges fram. Blant annet skulle vi ikke introdusere oss som journalister før vi var sikre på at det var rett mann vi snakket med – for å unngå at ektefelle eller andre som tilfeldigvis tok telefonen skulle fatte mistanke. Vi introduserte oss derfor med fornavn, før vi var sikre på at vi snakket med N.N. Da introduserte vi oss som journalister, og forklarte hvorfor vi ringte: Mannen hadde på 1980-tallet vært anmeldt for overgrep på Waisenhuset, og nå hevdet vitnet som den gang var delaktig i at saken ble henlagt, at han hadde unnlatt å fortelle sannheten i vitneavhør. Ønsket han å kommentere dette? Vedkommende forklarte at han ikke kunne snakke helt fritt, og ba om å få ringe tilbake om noen minutter. Greit. 5-10 minutter gikk, og telefonen ringte. Mannen

presenterte seg, og spurte om vi kunne gjenta det vi hadde sagt i den første samtalen. Dette gjorde vi. Da sa vedkommende:

- Du skulle ha snakket med faren min. Jeg heter nøyaktig det samme, men er sønnen.

Sjelden eller aldri har vi vel følt en større panikk i profesjonell sammenheng.

Vedkommende fortsatte:

- Beklager at jeg ikke oppklarte misforståelsen med en gang, men jeg måtte sjekke at jeg hadde hørt riktig.

En lang samtale fulgte. Vi beklaget at vi hadde truffet feil mann, og uttrykket samtidig misnøye med at vedkommende ikke hadde gjort sitt for å oppklare misforståelsen, men tvert imot spilt aktivt på det for å få ut mer informasjon fra oss. Vedkommende sa at misforståelsen var forståelig, det var tross alt et uvanlig navn, og enda mer uvanlig at far og en voksen sønn het nøyaktig det samme og delte adresse. Videre beklaget han å ha lurte oss, men gjentok at disse opplysningene var av en slik karakter at han ønsket å vite mest mulig. Han fortsatte med å gi oss telefonnummeret til faren, og ba oss ringe dette nummeret om en halvtimes tid – etter at han hadde snakket med ham. Da vi senere snakket med rett mann beklaget vi naturligvis også overfor ham. Også faren ga uttrykk for at det hadde vært en hendelig misforståelse, og vi foretok et kort intervju hvor han ga uttrykk for ikke å skjønne hvorfor vitnet nå forandret forklaringen sin, og hevdet sin uskyld. Hva som skjedde mellom far og sønn etter denne episoden vet vi naturligvis ikke, men kort tid etter meldte den tidligere Waisenhus-ansatte seg til politiet.

I ettertid har vi naturligvis gjentatte ganger forbannet oss selv for at vi ikke tok søk i folkeregisteret eller på en kredittsjekktjeneste som Lindorff. Det ville ha varslet oss om at det var to personer med nøyaktig det samme navnet (tre navn, hvorav ett et svært uvanlig mellomnavn) som bodde på samme adresse. Dermed kunne hele episoden ha vært unngått. Ville da saken i dag vært annerledes? Ville da mannen ha innrømmet overgrep til politiet, noe som igjen førte til at politiet begynte sin etterforskning? Politiet hadde først vært svært tilbakeholdne på spørsmålet om de ville starte en etterforskning (på grunn av at de antok forholdene var foreldet). Etter innrømmelsen var avgjørelsen om etterforskningen nærmest tatt for dem. Uansett. Vi vil aldri få vite om Waisenhus-saken hadde vært annerledes hvis vi ikke hadde snakket med feil mann. Det som er sikkert, er at vi skulle gitt hva som helst for å skru tilbake klokken og unngå å gjøre feilen.

Politiet har vært svært sparsommelige med å kommentere etterforskningen. Etter nesten to måneders etterforskning nektet de å svare om hvor mange som var anmeldt, avhørt eller mistenkt (ingen var siktet). På bakgrunn av tett kildepleie og regelmessige kontakt med et stort antall personer som mente de hadde vært utsatt for overgrep på Waisenhuset, bestemte vi oss 21. oktober for selv å presentere en anonymisert oversikt hvor mange vi kjente til som var anmeldt. I tillegg til de fire som hadde blitt utpekt som hovedpersoner tidligere, var det nå også to tidligere sivilarbeidere som var i ferd med å bli anmeldt. I samme artikkel ga etterforskningsleder Bjørn T. Vanvik uttrykk for at overgrepene som var innrømmet sannsynligvis var foreldet.

Samtidig hadde vi hørt rykter om at en de anmeldte fortsatt jobbet på barnehjem. Dette bestemte vi oss for å finne ut. Etter å ha forsøkt å få svar på spørsmålet på flere ulike måter, uten hell, bestemte vi oss for å gjøre det enkelt. Vi fikk tak i en liste

over samtlige barnehjem i distriktet, og begynte å ringe rundt. Vi presenterte oss ikke, men spurte kun om å få snakke med N.N. Da vi fikk som svar "nei, jeg tror du har kommet feil, det er ingen som heter det her," beklaget vi forstyrrelsen og la på. Etter å ha kommet omtrent halvveis ned på listen fikk vi treff: "N.N.? Nei, hun jobber ikke her, men på barnehjemmet XX." Vi beklaget forstyrrelsen, takket for hjelpen, og ringte opp barnehjemmet XX. Da vi spurte om å få snakke med N.N. fikk vi til svar at hun ikke var på jobb ennå, men at hun kom på kveldsvakt om noen timer. Dermed hadde vi fått bekreftet at hun fortsatt jobbet på barnehjem – og ikke nok med det: Hun var heller ikke permittert. Etter å ha diskutert saken med sjefredaktør Harald Minge besluttet vi å ikke konfrontere ledelsen på barnehjemmet med dette. Barnehjemmet kunne ikke klandres for ikke å ha permittert den ansatte kvinnen hvis de ikke kjente til anmeldelsene mot henne. Samtidig ville det potensielt være sterkt belastende for henne hvis vi røpet at hun var anmeldt til sjefen hennes. Vi bestemte oss derfor for først å spørre kvinnen selv om hun visste at hun var anmeldt, og om hun i så fall hadde orientert arbeidsgiver om dette. Kvinnen nektet imidlertid å la seg intervju.

Fra andre kilder, som vi må holde skjult, fikk vi imidlertid vite at ledelsen på barnehjemmet ikke var orientert om anmeldelsen. Samtidig var det svært vanskelig å følge opp saken, etter at den hadde vært på trykk 22. oktober. Vi ønsket fortsatt ikke å røpe at kvinnen var anmeldt til hennes arbeidsgiver, og vi ønsket heller ikke å plage kvinnen med gjentatte henvendelser, når hun tydeligvis ikke ønsket å snakke med oss. Det gikk derfor en hel uke fra saken var på trykk, til vi kunne følge den opp. Vi fikk da klarhet i at kvinnen hadde en advokat som kunne uttale seg på hennes vegne, og samtidig få vite at arbeidsgiver var orientert og kvinnen permittert.

På tross av at det i oktober/november skjedde lite nytt i saken, holdt vi regelmessig kontakt med et stort antall kilder i saken. Gjennom denne kildepleien fikk vi vite at minst sju personer nå var anmeldt for overgrep. Samtidig fikk vi tips om at det også skulle være påståtte overgrep av nyere dato. Kildevern tilsier at vi ikke kan gå i detalj i hvordan vi fikk bekreftet dette, men 10. november publiserte vi en artikkel om at den tidligere Waisenhus-ansatte var anmeldt av to personer uten tilknytning til Waisenhuset, en gutt på 17 år og en 33 år gammel mann. En drøy uke senere, 19. november, oppdaterte vi oversikten vår over hvor mange som var anmeldte. Politiet nektet fortsatt å si hvor mange som var anmeldt/mistenkt/avhørt, men vi kunne da slå fast at det var minst åtte personer. Den nyeste anmeldte var en mann med et nært forhold til en av de fire som tidlig ble utpekt. Dette styrket vår hypotese om et pedofilt nettverk med base i Waisenhuset. Etter hvert som flere anmeldte misbruk og ble avhørt, fikk vi stadig en større tilgang på skriftlige kilder i saker. På bakgrunn av det tillitsforhold vi i over nesten et halvt år hadde opparbeidet, fikk vi innsyn i avhør og forklaringer.

I ett av avhørene kom det fram spesielt oppsiktsvekkende opplysninger, som illustrerer omfanget av saken. I politiavhør skal mannen som har innrømmet overgrep vedgått å ha misbrukt én enkelt Waisenhus-gutt over 100 ganger. Dette publiserte vi 23. desember, sammen med en oversikt over de anmeldte, som ifølge våre opplysninger nå talte minst ni personer.

KONSEKVENSER

- Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune har krevd at Fylkesmannen setter ned en granskningskommisjon for å undersøke påstandene om overgrep. Fylkesmannen i Rogaland er i skrivende stund i ferd med å etablere granskingskommisjonen og dets mandat. En lokal erstatningsordning skal også utredes.
- Alle ofre har fått anledning til å forklare seg for politiet, og selv om sakene kan være foreldet skal granskningskommisjonen kunne bruke dokumentasjonen fra politiet i sitt arbeid.
- En rekke personer, etter hva Rogalands Avis erfarer minst ni, er politianmeldt og etterforskes for seksuelle overgrep. Enda flere anklages for å ha utøvd vold, mishandling, uforstand i tjeneste eller for å ha forsømt sin tilsynsplikt. Politiet vurderer i skrivende stund om tiltaler skal tas ut.
- En tidligere Waisenhus-ansatt har innrømmet overgrep mot flere unge gutter.
- Etter at Rogalands Avis offentliggjorde at en tidligere Waisenhus-ansatt har innrømmet overgrep på 1970-tallet, ble også påståtte overgrep av nyere dato anmeldt. Blant disse er en 17 år gammel gutt, som hevder at han ble misbrukt av den tidligere barnehjemsansatte.
- En støttegruppe for overgrepsofre er startet, og denne har fått støtte til drift fra både Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune. Støttegruppen var på Stortinget 18. januar og orienterte politikere fra Rogaland, Hordaland og Oslo om arbeidet de har gjort i Stavanger.
- Stavanger kommune har etablert en krisetelefon, og sørget for ekstra terapeutisk tilbud til barnehjemsbarna som ønsker det.

KILDEGRUNNLAG

Som tidligere nevnt er det skriftlige kildematerialet svært begrenset, og mesteparten er også unntatt offentlighet. Vi foretok personsøk på alle som ble anklaget for å være overgripere, både i skattelister, kredittvurderingstjenester, adressehistorikk etc. og i ulike søkemotorer på web'et. Vi gjennomgikk avisarkiv, byarkivet i Stavanger og Rogaland fylkeskommunes arkiv. Vi har også fått tilgang til pasientjournaler. Flere av kildene hentet selv ut sine mapper hos Stavanger kommune og i Waisenhusets arkiv som oppbevares i Statsarkivet, og ga oss innsyn i disse. Det gikk rykter om at en av de anmeldte Waisenhus-ansatte på et tidspunkt var dømt for overgrep. Vi forsøkte å sjekke ut dette ved å kontakte en rekke aktuelle domstoler, men her møtte vi flere problemer, som at arkivene kun var digitalt søkbare fra begynnelsen av 1990-tallet. De ville også være umulig å sjekke med alle landets domstoler. Velvillige politikontakter gjennomførte søk i STRASAK, politiets sentrale registreringssystem for straffesaker. Søkene ga ingen treff. Da granskingen ble et politisk spørsmål, begynte vi også å sjekke EPJ for brevveksling mellom Stavanger kommune og departementene. Vi sjekket også jevnlig postlistene til Stavanger kommune, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland.

Kildegrunlaget er i overveiende grad muntlig. Vi har foretatt intervjuer med minst 70 personer som er involvert i saken. Mange av disse har vi gjennomført utallige

intervjuer med, i flere tilfeller var det daglig kontakt. Vi har prioritert å bruke så mye tid som mulig på kildene, noe som har gitt oss stor tillit og et nært kildeforhold. Dette har resultert i kilder som snakker åpent om svært vanskelige tema, og som også kommer tilbake til oss med videre tips og informasjon.

Alle intervjuer som omhandler det som skjedde på barnehjem/i fosterhjem og annen sentral informasjon er samlet i et søkbart, digitalt dokument. Ved hjelp av tankekart-dataprogrammet Visual Mind (som er utviklet av et norsk firma) fikk vi laget en systematisert oversikt over saken og de involverte personene. Dette har vist seg å være en særdeles oversiktelig og hensiktsmessig måte å ordne informasjon på, selv om det krever litt ekstraarbeid. Spesielt i en tidlig fase i arbeidet ga Visual Mind-programmet oss god mulighet til å sjekke opplysninger, fordi vi lett kunne sortere hvilke kilder som sto uavhengig av hverandre.

Et annet dilemma med avhengighet av muntlige kilder er kildenes forsøk på å styre journalistisk arbeid. Vi var avhengige av kildenes velvillighet for å holde framdriften, samtidig som vi registrerte at flere sentrale kilder etter den første sjokkfasen var interessert i å si sin mening om hva som skulle publiseres når. Vi tok ikke hensyn til enkeltpersoners oppfatning av "hva som lønner seg for saken," noe som etter hvert ble forstått av aktørene. Ved to tilfeller utsatte vi publisering. Begge ganger for at overgrepsofferet vi omtalte skulle bli gjort oppmerksom på artikkelen som kom av sin advokat.

ARBEIDSTID OG FRITID

I flere uker opptok arbeidet med Waisenhus-saken all vår tid, både på arbeid og privat. Flere av kildene hadde et tydelig og sterkt behov for å snakke om sakene sine, også etter at de hadde vært på trykk. I enkelte tilfeller brukte vi flere timer på telefon på kveldstid og i helger på det som nærmest følte som terapeutiske samtaler. Da Stavanger kommune etablerte en krisetelefon lettet dette noe av presset på oss, selv om de dårlige erfaringene barnehjemsbarna hadde til det offentlige gjorde at flere var skeptiske til et slikt kommunalt tilbud.

Stavanger, 20.01.2005

Helge O. Svela
(sign.)

Bjørn G. Sæbø
(sign.)